

## STOL TENNISINING KELIB CHIQISH TARIXI

**Abdumannopova Muxlisa**

*Farg‘ona davlat universiteti Jismoniy tarbiya fakulteti talabasi Telefon: +99893 472 80  
75 Elektron pochta: aliakbarova.yulduz6@gmail.com*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada nafaqat yoshlarimiz balki kattalarimiz orasida ham juda yuqori qiziqish uyg‘otayotgan stol tennisi o‘yining kelib chiqish tarixi hamda yurtimizda ushbu sport turi bo‘yicha olib borilayotgan ishlar to‘g‘risida so‘z boradi.

**Kalit so‘zlar:** Stol tennisi tarixi, “ping pong”, Olimpiya sporti, “Parker brazers”, “Yulduzlar sari intilish” dasturi, ITTF(international table tennis federation) Xalqara stol tennis federatsiyasi.

**Kirish**

Stol tennisi tarixi o‘n to‘qqizinchi asr Angliyada boshlangan, bu yopiq maydonda tennis o‘ynash uchun bir usul. Avval boshida kitoblar hamak kabi ishlatilgan va qo‘llari bilan to‘pni yoki yon tomondan qopqoqni urgan. Ushbu faoliyatning tobora kengayib borayotgani bilan o‘yinchoq kompaniyasi g‘oyani oldilar va o‘ynash uchun yog‘och racklarni ishlab chiqdilar. Ular shovqinni ko‘paytirdilar va shuning uchun “ping pong” deb nomlandi. Keyinchalik J.Jaques ismli ingliz kompaniyasi tovar belgisini ro‘yxatdan o‘tkazdi va u yerdan boshqa ishlab chiqaruvchilar stol tennisi deb atashdi. Vaqt o‘tishi bilan jihozlar o‘zgarib, sportning ommaviyligi butun dunyoda tobora ortib bormoqda. Hozirgi vaqtda kamida taxminan 300 million odam o‘yin-kulgi shaklida ping pongni o‘ynaydi. 1988dan beri Stol tennisi Olimpiya sporti bo‘lib, Seulda bo‘lib o‘tdi.

Stol tennisi — kichik koptok va raketkalar bilan stolda uynaladigan sport o‘yini. Sharqiy Osiyoda paydo bo‘lgan. XX asrning 20-yillaridan ko‘p mamlakatlarga tarqalgan. Dastlab "pingpong" (frans. pingpong — koptokning raketka va stolga urilishida chikadigan ovoz) deb atalgan. Stol tennisi uchun, odatda, stol o‘lchami 152,5x274,3 sm; bal. 76 sm; turi 183x 15,25 sm bo‘ladi. Yog‘och raketkaning yuziga rezina plastina qoplanadi. Koptok oq plastikadan yasaladi, diametri 37,2—38,2 mm, og‘irligi 2,4—2,53 g . Uyin maydonchasining o‘lchami 6—7 x 12—14 m. Rasmiy musobakalar sport zallarida o‘tkaziladi. Shuningdek erkaklar va ayollar — jamoa bo‘lib, yakka holda va juftlikda hamda aralash juftlikda musobakalashadilar. O‘yin 3 yoki 5 partiyadan o‘ynaladi. O‘yinchilardan biri 21 ochko to‘plasa, u g‘olib hisoblanadi. Agar hisob 20:20 bo‘lib qolsa, unda o‘yinchilardan biri 2 ochko ortiq to‘plaguncha o‘yin davom ettiriladi. Stol tennisi Xalqaro federatsiyasi (ITTF, 1926 yil tashkil etilgan) 130 dan ortiq milliy federatsiyani birlashtiradi. 1926 yildan har 2 yilda jahon birinchiligi o‘tkaziladi, 1988 yildan Olimpiada o‘yinlari dasturiga kiritilgan.

Shuningdek, Janubiy Afrika britaniyalik va Hindiston xizmatida bo‘lgan harbiylar tashabbusi bilan 1911-yil 12-dekabrda Buyuk Britaniyada stol tenisi assotsatsiyasiga asos

solgan. Harbiylar dastlab kesilgan shisha qopqoqlaridan tennis koptokchasi, sigareta qutichasini esa raketka setka o‘rniga kitoblarni stolga qo‘yishgan. 1900- yilda AQShdan kelgan ingliz Djeyms Gibb selluliod koptokchalarni yaratib stol tennisini rivojiga hissa qo‘shgan. Bu o‘yin “ping-pong” (Stoldan koptokcha ovozini eslatuvchi). Buni Gibbning o‘zi o‘ylab topgan deb hisoblashadi, lekin bu so‘z 1901-yilda Djon Jak va uning o‘g‘illari kompaniyasi tomonidan muomlagaga kiritilgan. Bu firma rasman ro‘yxatdan o‘tkazilib, “Parker brazers” Amerikadan firma savdo belgisi bilan stol tennis uchun sport anjomlarni ishlab chiqara boshlagan. Bu o‘yin 1911- yildan yani stol tennis assotsatsiyasi tuzilgandan so‘ng ommalashgan. Dastlab bu o‘yini zodagonlar ermak sifatida o‘ynashgan raketasi ham nok shaklida bo‘lib, uzunroq bo‘lgan. 1920- yillardan boshlab stol tennis assotsatsiyalari Yevropada va uzoq sharqda tashkil etildi. Shundan so‘ng o‘yin qoidalarini halqaro standartga solib olingan va 1927- yildan Londonda Stol tenisi bo‘yicha birinchi jahon chempionati o‘tkazilgan.

Keling endi O‘zbekistonda stol tennis rivojlanish tarixiga nazar tashlasak. O‘zbekistonda Stol tennis keng ommalashgan. O‘zbekiston chempionati va kubogi musobaqalari muntazam o‘tkazib turiladi. O‘zbekiston Stol tennis federatsiyasi 1993 yil ITTFga a‘zo bo‘lib kirgan. O‘zbekistonlik Manzura Inoyatova, Saida Burhonxo‘jayeva, Svetlana Geta jahon chempionatida (Doxa sh, Qatar, 2004 y. mart) 1-o‘rinni olib, oltin medallar bilan taqdirlanishdi. Ular bilan birga Nodira Burhonxo‘jayeva, Madina Ayupova ham bir qancha xalqaro turnirlarda g‘olib bo‘lishgan. Federatsiyasi matbuot xizmatiga ko‘ra, mazkur grant ATTuning "Yulduzlar sari intilish" dasturi doirasida O‘zbekistonda stol tennisini rivojlantirish, professional tennis stollarini sotib olishga qaratilgan mintaqaviy rivojlanish loyihasi uchun ajratilgan. Ta’kidlash joizki, O‘zbekistonda Olimpiya o‘yinlari turkumidan joy olgan sport turlari, jumladan, stol tennisini yanada ommalashtirish maqsadida samarali ishlar amalga oshirilmoqda. Bu borada O‘zbekistonning barcha hududlarida stol tennis bo‘yicha o‘z mahoratini oshirib kelayotgan sportchilarga qulay shart-sharoitlar yaratib berilmoqda. Mazkur loyihaga ajratilgan grant mablag‘lar evaziga ham sportchilar uchun to‘garaklarda jahon standartlariga mos sport inventarlari yetkazib beriladi. Ushbu loyiha O‘zbekistonda professional stol tennischilarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Shu o‘rinda yurtimizda stol tennisiga e‘tibor haqida to‘xtalib o‘tsak, So‘nggi yillarda stol tennisiga qiziqish mamlakatimiz yoshlari orasida kuchayib borayotganini ko‘rishimiz mumkin. Shuningdek stol tennis yoshlarining eng sevimli sport turiga aylandi. Mazkur sport turini yanada ommalashtirish uchun nimalarga e‘tibor qaratish kerak? Darhaqiqat, stol tennis bugun yoshlarimiz o‘rtasida jadal ommalashmoqda. Uni yanada ommalashtirish uchun federatsiyamiz tomonidan samarali ishlar amalga oshirilmoqda. Avvalo, stol tennisini yanada rivojlantirish uchun viloyat bo‘limlarida ham sport bazalarini yaratish zarur. Bu borada hozirda oliy ta’lim muassasalari rektorlari bilan muzokaralar olib borilmoqda. Har bir viloyatda o‘zining bazasi bo‘lsa, sportchi kuniga 3-4 mahal shug‘ullanish imkoniga ega bo‘ladi.

Shuningdek, seleksiyani rivojlantirishimiz zarur. Viloyatlarda tajribali yoshlar ko‘p. Lekin ularni seleksiya qilish, saralash va shug‘ullantirish uchun mablag‘ zarur. Har bir viloyat hokimlari, tadbirkorlar yordami kerak. Ularning moliyaviy yordami sabab stol tennisi ommalashadi, iqtidorli sportchilar yanada ko‘payadi. Hozirda biz maktabgacha ta‘lim muassasalarida stol tennisi to‘garaklarini ochish taklifini ilgari surilmoqda. Xitoyda ham shu tajriba qo‘llaniladi. Stol tennisini rivojlantirish uchun yana bir yo‘l – Yevropa mamlakatlari singari klublar tashkil etish kerak. Agarda har bir viloyat klublari rivojlansa, tajribali sportchilarga qo‘shilib yoshlarimizning mahorati ortadi.

Shu o‘rinda O‘zbekistonda Stol tennisi keng ommalashganligini hamda O‘zbekiston chempionati va kubogi musobaqalari muntazam o‘tkazib turilishini ham aytib o‘tishimiz joiz. O‘zbekiston Stol tennisi federatsiyasi 1993-yil ITTFga a‘zo bo‘lib kirgan. O‘zbekistonlik Manzura Inoyatova, Saida Burhonxo‘jayeva, Svetlana Geta jahon chempionatida (Doxa sh., Qatar, 2004-yil mart) lo‘rinni olib, oltin medallar bilan taqdirlanishdi. Ular bilan birga Nodira Burhonxo‘jayeva, Madina Ayupova ham bir qancha xalqaro turnirlarda g‘olib bo‘lishganligi ham bizni quvontiradi ham bu o‘yinning kengroq rivojlanishiga zamin yaratadi.

**Xulosa:** Stol tennisi (ping-pong) 19-asr oxirida Angliyada paydo bo‘lgan. Dastlab u aristokratlar orasida yopiq xonalarda katta tennischi sifatida o‘ynalgan. O‘yin uchun oddiy kitoblar yoki taxtalar raketka sifatida, shuningdek, shampin vinosi qopqoqlari yoki to‘qimachilik to‘plari koptok o‘rnida ishlatilgan. Keyinchalik maxsus raketkalar va celluloid koptoklar paydo bo‘ldi, bu esa o‘yinni yanada ommalashtirdi. 20-asr boshlarida stol tennisi rasmiy sport turi sifatida tan olindi va xalqaro musobaqalar o‘tkazila boshlandi. Bugungi kunda esa u dunyo miqyosida ommaviy sport turlaridan biri hisoblanadi. Bu o‘yin ayniqsa bolalar va o‘smirlar orasida mashhur. Stol tennisi o‘ynaladi maktablar va lagerlar, madaniyat bog‘lari va dam olish markazlarida. Agar shahar hovlisida o‘yin uchun stol bor, keyin bolalarning shovqinli ovozlari va sakrab turgan to‘pning qo‘ng‘iroq ovozi pasaymaydi, ertalabdan kechgacha bu o‘yin hamma uchun ochiq, hamma uni o‘ynashi mumkin -yoshdan qarigacha.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. M. V. Kopylov. Stol tennisi asoslari. Moskva, 2005.
2. ITTF rasmiy sayti. [www.ittf.com](http://www.ittf.com)
3. O‘zbek sport ensiklopediyasi. Toshkent, 2018.
4. J. R. Parker. Table Tennis: Steps to Success. Human Kinetics, 2010.